СОДЕРЖАНИЕ

Як правільна вымаўляць і чытаць па-беларуску 3

Асноўныя правілы па беларускай мове
за курс пачатковай школы 7

СЛОЎНІКАВАЯ СКАРБОНКА 42
1. Тэма: Словы і звароты ветлівасці 42
2. Тэма: Чалавек. Часткі цела 44
3. Тэма: Дзеянне і стан чалавека 45
4. Тэма: Адзенне і абутак 46
5. Тэма: Посуд. Прыгатаванне ежы 47
6. Тэма: Кветкі 49
7. Тэма: Лес. Дрэвы. Грыбы. Ягады 50
8. Тэма: Дзікія звяры і птушкі 51
9. Тэма: Гаспадарка. Свойскія жывёлы
і птушкі 52
10. Тэма: Рыбы. Насякомыя 53
11. Тэма: Поры года. Назвы месяцаў.
Дні тыдня. Надвор’е 53
12. Тэма: Дом. Кватэра. Вуліца.
Дарога. Транспарт 56

ЯК ПРАВІЛЬНА ВЫМАЎЛЯЦЬ І ЧЫТАЦЬ ПА-БЕЛАРУСКУ

1. Галосныя ***о*** і ***э*** заўсёды пад націскам:
увóсень, шэ́пчуць.

2. ***Д*** вымаўляецца толькі цвёрда, а ***дз*** — толькі мякка: і***д***у — і***дз***е.
Т вымаўляецца толькі цвёрда, а ***ц*** — толькі мякка: жы***т***а — у жы***ц***е.
Р і ***ч*** вымаўляюцца цвёрда: ве***ч***а***р***.

3. [***ў***] чытаецца хутка, не працяжна: пра***ў***да.

4. Зычны [***г***] вымаўляецца працяжна, як [***х***].

5. Замест [***щ***] (*рус.*) вымаўляюць [***шч***]: пло***шч***а.

6. Замест ***ъ*** (*рус.*) ставіцца [’] (апостраф): сям’я.

7. Глухія (***п***, ***т***, ***х***, ***с***, ***ц’***, ***ш***, ***ч***) перад звонкімі зычнымі вымаўляюцца звонка:

пішам	чытаем
ка***сь***<u>б</u>а	ка***зь***ба
про***сь***<u>б</u>а	про***зь***ба

А звонкія перад глухімі зычнымі і ў канцы слова — глуха:

пішам	чытаем
ду***б***кі	ду***п***кі
мядзве***дз***ь	мядзве***ц***ь
сне***г***	сне***х***

8. Словы ***не*** і ***без*** заўсёды пішуцца праз літару ***е***, але перад націскным складам чытаюцца як з літарай ***я***:

пішам	чытаем
не ба́чу	н***я*** бачу
не хо́дзіць	н***я*** ходзіць
без мо́ра	б***я***з мора
не *трэ́*ба	н***я*** трэба

9. У беларускай мове свісцячыя ***з***/***с***, ***дз’***/***ц’*** перад мяккімі зычнымі вымаўляюцца мякка:

пішам	чытаем
снег	с***ь***нег
змерзнуць	з***ь***мерзнуць

10. Прыназоўнік (предлог) ***з*** чытаецца як ***с***, калі слова пачынаецца з глухога зычнага:

пішам	чытаем
***з* к**нігі ↓ глухі	***с*** кнігі
***з* р**аніцы ↓ звонкі	***з*** раніцы

ЗАПОМНІЦЕ!

	чытаем	
з* + *ч →	***ш***	чалавекам
з* + *ж →	***ж***	жыцця
з* + *ш →	***ш***	шышкі

11. Некаторыя спалучэнні зычных таксама чытаюцца і пішуцца па-рознаму: свісцячыя ***з***, ***с***, ***дз***, ***ц*** перад шыпячымі ***ж***, ***ш***, ***дж***, ***ч*** вымаўляюцца як шыпячыя, і наадварот:

пішам		чытаем
зж	→	**жж**
зжаваць		жжаваць
здж	→	**жж**
езджу		ежжу
сш, зш	→	**шш**
сшытак, з шафы		шшытак, ш шафы
шс, жс	→	**сс**
слухаешся		слухаесся
шч, зч	→	**шч**
пясчаны		пяшчаны
чц	→	**цц**
у печцы		у пеццы

ЗАПОМНІЦЕ!

пішам		чытаем
дч, тч	→	***чч***
лё***тч***ык		лё***чч***ык
дц, тц	→	***цц***
у ло***дц***ы		у ло***цц***ы

12. У беларускай мове ёсць падоўжаныя зычныя, якія чытаюцца працягла:

Пале***сс***е, жы***цц***ё, ры***зз***ё, стаго***ддз***е, каме***нн***е, но***чч***у, збо***жж***а, застрэ***шш***а...

АСНОЎНЫЯ ПРАВІЛЫ ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ ЗА КУРС ПАЧАТКОВАЙ ШКОЛЫ

1. Гукі чуем і вымаўляем, літары пішам.

2. Галосныя (гласныя) гукі і літары:

6 галосных гукаў ←	а	о	у	і	ы	э	10 галосных літар
	я	ё	ю	і	ы	е	

3. Зычныя (согласные) гукі:

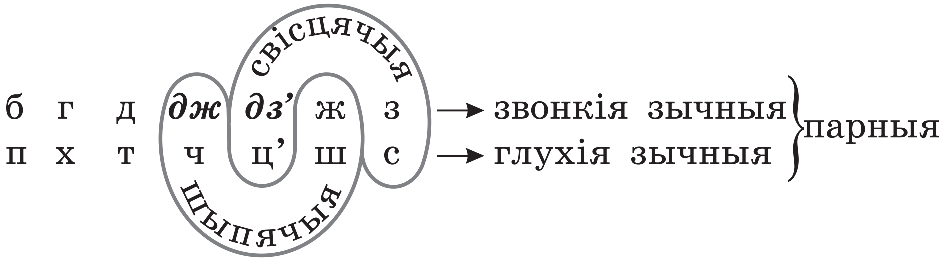

Няпарныя зычныя гукі:

л, ***м***, ***н***, ***р***, ***в***, ***ў***, ***й*** — звонкія;
к, ***ф***, ***ц*** — глухія.

ЗАПОМНІЦЕ!

и й у (*рус.*)

і й у ў (*бел.*)

в / ***ф*** (*рус.*)

няма адпаведнай пары (*бел.*)

ь гука не абазначае

4. Беларускі алфавіт

Аа (а)	Бб (бэ)	Вв (вэ)	Гг (гэ)	Дд (дэ)	Дж дж (джэ)	Дз дз (дзэ)
Ее (е)	Ёё (ё)	Жж (жэ)	Зз (зэ)	Іі (і)	Йй (і нескладовае)	Кк (ка)
Лл (эл)	Мм (эм)	Нн (эн)	Оо (о)	Пп (пэ)	Рр (эр)	Сс (эс)
Тт (тэ)	Уу (у)	Ўў (у нескладовае)	Фф (эф)	Хх (ха)	Цц (цэ)	Чч (чэ)
Шш (ша)	ы (ы)	ь (мяккі знак)	Ээ (э)	Юю (ю)	Яя (я)	

ЗАПОМНІЦЕ!

У беларускай мове ёсць асаблівае спалучэнне літар: ***дж*** і ***дз*** (пры пераносе іх нельга раздзяляць:

ра-***дз***іма, даж-***дж***ы).

5. Зацвярдзелыя зычныя:

$\frac{\textbf{ж}}{\textbf{ш}}$, $\frac{\textbf{дж}}{\textbf{ч}}$, **р, ц**

Пасля іх заўсёды пішуцца галосныя:

а, о, у, ы, э

ж***о***луд, ч***а***снок, р***ы***ба, р***э***кі.

6. З вялікай літары пішуцца:

- імёны, імёны па бацьку, прозвішчы (фамилии) людзей: Алесік, Аляксандраўна, Пятроў;
- клічкі жывёл, птушак: кот Мурзік, папугай Кеша;
- назвы краін, гарадоў, вёсак, вуліц: Беларусь, Мінск, вёска Калінка, вуліца Несцерава;
- назвы мораў, рэк, азёр: Балтыйскае мора, рака Менка, возера Нарач.

7. Склад слова.

Колькі галосных — столькі складоў.

м***о***р***а*** (1, 2)	мо-ра (1, 2)
акн***о*** (1, 2)	ак-но (1, 2)
ян***а*** (1, 2)	я-на (1, 2)

8. Націск — гэта вымаўленне (произношение) аднаго са складоў слова з большай сілай голасу: **кн*і́*га, *е́*лка**

9. Перанос слоў.

Переноcь па складах: рэч-ка, ноч-чу, мо-ра, аб’-ява.	Адна літара не пакідаецца і не пераносіцца: аса.
Спалучэнне ***шч*** можна дзяліць: пло***ш***-***ч***а ці пло-***шч***а.	***й***, ***ў***, ***ь*** пакідаюць у першай частцы слова: ма***й***-ка, ла***ў***-ка, рэдз***ь***-ка.
Дж, ***дз*** не раздзяляюць: ура-***дж***ай.	***Зычныя*** з ***ь*** складу не ўтвараюць, таму не пераносяцца: цен***ь***.

10. Моцная і слабая пазіцыі зычных гукаў.

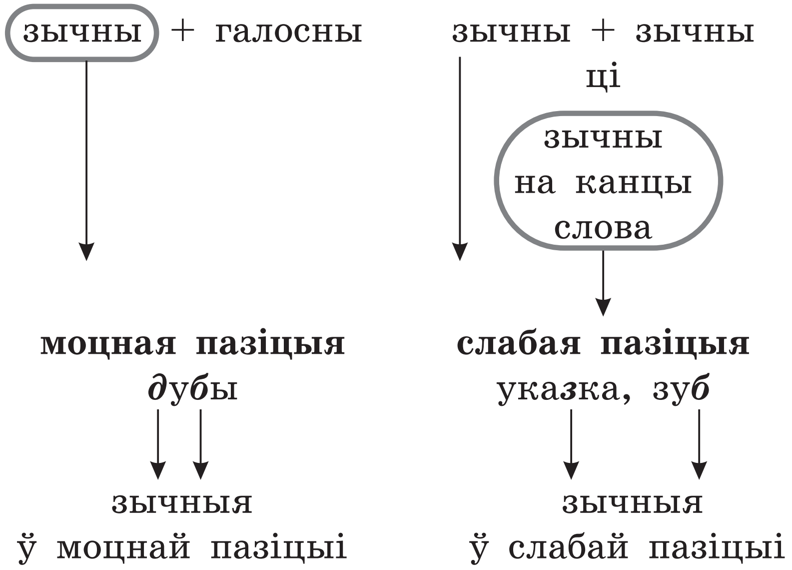

11. Зычныя ў слабай пазіцыі правярай: змяні слова так, каб пасля гэтага зычнага з’явілася галосная.

Дапамога:

❶ Множны лік:

зу $\frac{б}{п}$ → **зуб(ы)**

↓ што пісаць? ↓ з’явілася галосная, **[*б*]** стаў у ***моцную*** пазіцыю

❷ Пакліч слова ласкава:

ука $\frac{з}{с}$ка → **указ(а)чка**

↓ што пісаць? ↓ з’явілася галосная, **[*з*]** стаў у ***моцную*** пазіцыю

3) Калі ❶ і ❷ прыёмы не дапамаглі, глядзі ў ***слоўнік***. Гэта — слоўнікавае слова, яго трэба запомніць:

ле $\frac{з}{с}$віца → **ле*с*віца**

↓ што пісаць?